

Ontwikkelingsgericht onderzoek dicht bij het

Lerarenopleidingen komen de laatste weken al te vaak negatief in het nieuws. Jammer, want zo wordt al eens vergeten dat op heel wat van deze hogescholen ook zeer interessante en positieve dingen gebeuren. Elke professionele bacheloropleiding aan de hogeschool heeft niet alleen een onderwijsopdracht maar ook een onderzoeks- en dienstverleningsopdracht. Zo wordt in de lerarenopleiding kleuteronderwijs van de Arteveldehogeschool sinds 2005 intensief praktijk- en ontwikkelingsgericht onderzoek gevoerd. Ze doen dat samen met andere opleidingen en met het professionele veld, recent zelfs met heel wat internationale weerklank. Veerle Martens, opleidingscoördinator van de lerarenopleiding kleuteronderwijs en Hilde Van Houte, hoofdpromotor onderzoeks- en dienstverleningscentrum Quest, vertellen ons graag hoe een en ander in zijn werk gaat.

Beestig gezond

"In 2005 werden in onze hogeschool de eerste PWO-projecten opgestart. PWO staat voor Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek. Het onderzoek, van toegepaste of praktische aard, wordt via die PWO-middelen gefinancierd door de Vlaamse Overheid. Dit betekent dat onderzoeksprojecten zoveel mogelijk resulteren in theoretisch onderbouwde en praktisch toepasbare methoden, modellen of instrumenten. De Bacheloropleiding Kleuteronderwijs aan de Arteveldehogeschool toonde zich van bij het begin een enthousiaste speler op het domein van dit soort onderzoek. Een eerste project 'Beestig Gezond op school' baseerde zich op de vaststelling dat het pover gesteld was met het gezond eetgedrag van vele kleuters op school. Koeken en gesuikerde drankjes waren immens populair. Ook de gezondheidswereld trok aan de alarmbel en de overheid overwoog de aanstelling van een gezond-

heidscoördinator voor onderwijs. We speelden in op die maatschappelijke trend en vroegen een PWO-project aan. Het mondde in 2007 uit in 'Beestig gezond op school', een speelse methode met prachtige materialen."

Techniek

"Inspelen op maatschappelijke trends werd de sterkte van ons onderzoeksteam. Toen duidelijk werd dat op Europees vlak sterk werd nagedacht over het stimuleren van techniek en wetenschap in het onderwijs, zagen we een unieke kans. Bij ons team leefde de overtuiging dat, meer dan op het vlak van gezondheidsbeleid, de school en het onderwijs hier een zeer grote rol moesten kunnen spelen. Het PWO-project 'Verdraaid' en de projecten in die onderzoekslijn brachten niet alleen bruikbare materialen op, maar ook de ontwikkeling van een didactiek om de technische geletterdheid bij kleuters en studenten lerarenopleiding te stimuleren. Het zorgde er voor

dat onze onderzoekers betrokken werden bij de werkgroep van het pilotproject TOS21 (TOS staat voor Techniek op School) en inspraak kregen bij de bepaling van de ontwikkelingsdoelen techniek voor het kleuteronderwijs. Vorig jaar kregen we de kans om samen met medewerkers van verschillende lerarenopleidingen in de Arteveldehogeschool de STEM¹-review 'Zin in wetenschappen, wiskunde en techniek' te schrijven in opdracht van de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR). Het werd een praktijkgerichte literatuurstudie over educatieve aanpakken die de interesse, motivatie, nieuwsgierigheid en het zelfvertrouwen van meisjes en jongens (8-16 jaar) voor wetenschap, techniek en wiskunde aanwakkeren en die een blijvend effect hebben op hun leerprestaties. Al deze projecten hadden voor de lerarenopleiding kleuteronderwijs ook het gevolg dat we nu in de lessen voor onze studenten inspelen op 'nature of science'. Wat doet wetenschap pre-

werkveld

cies? Hoe werkt het? En wat is de relatie met techniek en wiskunde? Aandacht voor 'nature of science' laat studenten de relevantie en waarde van wetenschap ervaren."

Opleidingsoverstijgend onderzoek

"De focus lag ondertussen niet meer alleen op kleuteronderwijs. Dit is typisch voor de evolutie die het praktijkgericht onderzoek ondertussen aan de Arteveldehogeschool doormaakte. Steeds meer werd er, zowel in de PWO-projecten die nog altijd lopen als in andere onderzoeksinitiatieven, gezocht naar opleidingsoverstijgend onderzoek. Die zoektocht was eigenlijk al in de kiem aanwezig bij het project 'Beestig Gezond' waarvoor we samenwerkten met de opleiding communicatiemanagement. We werken dus niet alleen samen over de drie lerarenopleidingen heen, maar ook met andere opleidingen. Als opleiding kleuteronderwijs werken we vandaag ook vaak samen met de nieuwe opleiding die hier op onze campus startte: de professionele bachelor in de pedagogie van het jonge kind. We hebben samen een project uitgevoerd over taalstimulering in kinderopvang. We maakten gebruik van de know-how opgebouwd in de lerarenopleiding kleuteronderwijs. We starten ook pas een project over video-interactiebegeleiding. Het is voor een lerarenopleiding kleuteronderwijs, ook internationaal gezien, heel interessant om samen te werken met een opleiding die vooral gericht is op opvoedingsondersteuning en op

voorschoolse en buitenschoolse kinderopvang. Ook het beleid van de hogeschool wilde de opleidingsoverstijgende samenwerking stimuleren. Artevelde-breed werden een aantal speerpunten bepaald, thema's waarover onderzoek zou moeten gevoerd worden. Een van die thema's is bijvoorbeeld 'Onderwijs, opvoeding en jongerencultuur'. Onderzoeksgroepen die al een zekere traditie hadden opgebouwd in de hogeschool werden omgevormd tot Onderzoeks- en Dienstverleningscentra (ODC) om deze speerpunten mee te realiseren. Voor de drie lerarenopleidingen ontstond zo het ODC 'Quest'. Het wil bij jongeren en kinderen een onderzoekende houding uitlokken en ondersteunen zodat ze kritisch, creatief en probleemoplossend kunnen functioneren in een steeds veranderende en complexe maatschappij. Begeleiders van kinderen en jongeren vormen daarbij de belangrijkste doelgroep. Belangrijk voor het ODC 'Quest' is niet alleen het onderzoek zelf, maar ook het verspreiden van informatie over de manier waarop wij aan onderzoek doen. De methodiek dus, want ook op dat vlak legden we ondertussen een hele weg af. Intuïtief werd er al van bij het eerste PWO-project gekozen voor ontwikkelingsgericht onderzoek maar een echte onderbouw hadden we toen nog niet. We waren er wel al van overtuigd dat onderwijs een heel complex gegeven is, dus je kan niet zo-

maar een kwantitatief onderzoek doen waarvan de resultaten gelden voor alle scholen en alle leraren."

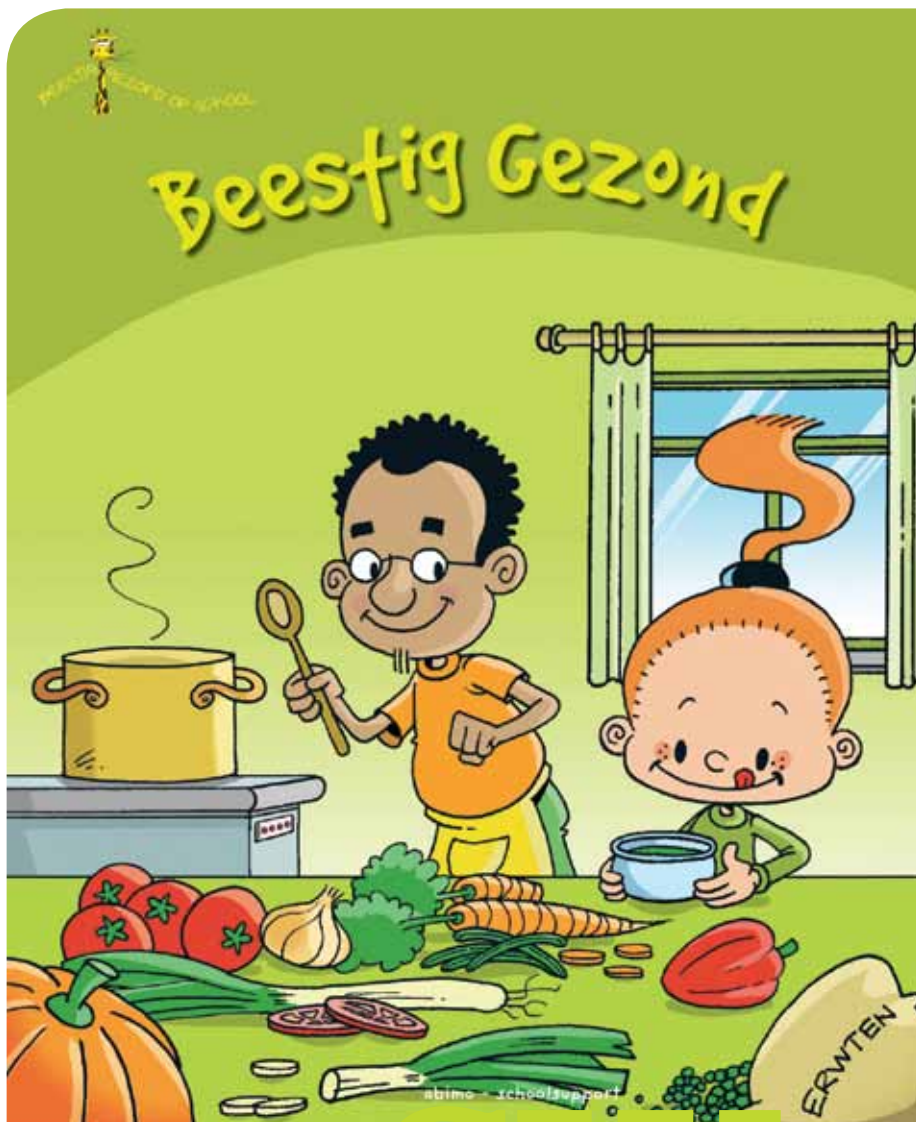
Educational Design Research

"We maakten via Nederlandse literatuur kennis met de methode van 'Educational Design Research'. Ondertussen is het een onderzoeksmethode die internationaal als zeer interessant erkend wordt, zeker als het gaat om onderzoek over onderwijs. Bij EDR gaan onderzoekers niet op zoek naar algemeen geldende gegevens of resultaten. Wel willen ze op het eind van de rit een aantal richtlijnen kunnen meegeven aan de onderwijswereld. De kern van EDR is dat je op een ontwikkelingsgerichte manier aan onderzoek doet. Uitgaande van een literatuurstudie, een bevraging van experts, een zoektocht naar goede praktijken en een grondige analyse van de context waarin het onderzoek moet plaatsvinden, wordt een startontwerp gemaakt. Dit is een startpak-

Het is voor ons cruciaal dat we in elk onderzoek de leraren co-onderzoeker maken.

“Samen met medewerkers van verschillende lerarenopleidingen in de Arteveldehogeschool schreven we ‘Zin in wetenschappen, wiskunde en techniek’. Het is een literatuurstudie over educatieve aanpakken die de interesse, motivatie, nieuwsgierigheid en het zelfvertrouwen van meisjes en jongens (8-16 jaar) voor wetenschap, techniek en wiskunde aanwakkeren.”

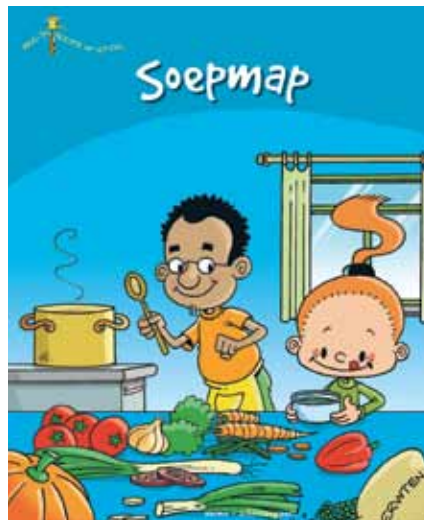

ket van richtlijnen dat het uitgangspunt wordt voor de verdere aanpak van het onderzoek. Dit startpakket wordt in al zijn facetten, door zeer verschillende groepen en in verschillende situaties getoetst. Telkens worden de resultaten van die toetsing gebruikt om het ontwerp verder te verfijnen en aan te passen. Op die manier wordt gestreefd naar een waardevol eindproduct. Er wordt voortdurend gereflecteerd op de voorlopige resultaten en ontwerpen die het onderzoek oplevert. In die zin staat die onderzoekende houding die we in Quest zo belangrijk vinden opnieuw centraal. Ook voor onze studenten is die houding cruciaal bij het maken van een bachelorproef. We proberen de principes van EDR zo goed mogelijk te verspreiden in onze lerarenopleidingen. Het leuke is dat wij op dit moment ook vanuit Nederland de erkenning hebben gekregen dat we inderdaad op de juiste manier aan EDR doen. Er werd een publicatie van ons opgenomen in het basisboek van EDR en ook op congressen krijgen we positieve feedback.

EDR is voor ons een heel interessante methode. Ze is praktijkgericht, wetenschappelijk onderbouwd en ontwikkelingsgericht. We merken dat de interesse ook in Vlaanderen groeit. De vakgroep onderwijskunde van de UGent heeft vandaag een aantal doctoraten lopen over dit onderwerp onder leiding van prof. dr. Ruben Vanderlinde. Op die manier wordt expertise uitgewisseld tussen hogeschool en universiteit, wat voor beide kanten erg verrijkend is. Terwijl de universiteiten meer inbreng hebben in het fundamentele literatuuronderzoek of in het voeren van een groot-schalig assessment- of beoordelingsonderzoek, kunnen wij onze bijdrage leveren door onze nauwe contacten met de praktijk.”

Lerende netwerken

“Meer dan universiteiten staan wij dicht bij het echte werkveld. We hebben contacten met onze oud-studenten, met onze stagescholen, met directeurs en leraren die we voor ons onderzoek nodig hebben. Het is voor ons cruciaal dat we in elk onderzoek de leraren co-onderzoeker maken. We brengen onderzoek in, brengen een aantal principes aan, de leraren en di-

Inspelen op maatschappelijke trends werd de sterkte van ons onderzoeksteam.

recteurs testen onze stellingen uit, reflecteren er over vanuit hun achtergrond, samen of in divers samengestelde focusgroepen, en maken onze inzichten rijker. Net dat samen reflecteren of die 'community-werking' is volgens onze ervaring de krachtigste manier om tot een goede professionalisering van leraren te komen. Het is zeer jammer dat er op dit moment nog zo weinig middelen op worden ingezet. Ook internationaal onderzoek toont keer op keer aan hoe waardevol deze manier van professionalisering kan zijn. Zelf participeren we vandaag in een grootschalig Europees onderzoeksproject over kleuteronderwijs en de eerste graad van de lagere school. Het doel is een aantal aanbevelingen uit te schrijven voor de opleiding van leraren over het stimuleren van wetenschap en wiskunde door het inbrengen van creativiteit. Dat gaat zowel over de lerarenopleidingen in het hoger onderwijs, als over de verdere professionalisering van leraren. Ook daar wordt gewezen op het belang van 'community based' professionaliseren. Niet alleen in de eigen school maar ook en vooral schooloverstijgend en steeds onder leiding van experts die niet alleen thuis zijn op het vlak van (vak)didactiek maar ook op het vlak van coaching. Wij merkten in elk geval dat als je leraren in reflectiegroepen samenbrengt, ze veel meer verdiepend beginnen te werken. Er ontstaan lerende netwerken. Het onderhouden van die netwerken en het verder inzetten op professionalisering op die manier kunnen wij als hogeschool niet alleen dragen. Het is, denken we, de taak van de overheid om daar keuzes in te maken. We mer-

ken trouwens dat het ook de vraag van de scholen zelf is om in dit soort netwerken te blijven participeren. Natuurlijk, de scholen waar wij mee samenwerken zijn scholen die al overtuigd zijn van het nut van praktijkgericht onderzoek. Zij hebben ondertussen een traditie van overleg en reflectie ingebouwd. Via de contacten die ze hebben met de onderzoekers maar ook met andere betrokkenen, ontstaat er in die scholen een onderzoekende houding die we later ook los van het onderzochte thema of onderwerp zien opduiken. Het wordt als het ware een vanzelfsprekende manier om te gaan kijken naar hun praktijk en hun omgang met de kinderen. In hun drang naar meer input zijn het ook vaak deze scholen die zelf projecten gaan uitschrijven waardoor ze via het Comeniusprogramma bijvoorbeeld in contact komen met buitenlandse scholen met gelijkaardige projecten. Het is echt heel fijn om te zien dat die contacten door onze onderzoeken tussen docenten, onderzoekers, directeurs, leraren werkelijk iets in gang zetten. We proberen die scholen niet los te laten. Deelnemen aan zo'n onderzoek vraagt tenslotte heel wat van een school. Het zijn vaak ook nog stagescholen voor onze studenten. We vinden het niet meer dan normaal dat wij ingaan op hun vragen naar meer input en reflectie trachten. Ook onze studenten proberen we verder te laten profiteren van onze inzichten en projecten. Reflecteren op het eigen handelen, ontwikkelingsgericht onderzoeken, het zijn principes die we echt proberen mee te geven bij de begeleiding van de bachelorproeven. Er zijn ook studenten die deelne-

men aan focusgroepen van onderzoeksprojecten. Een van onze studenten was vorig jaar betrokken bij ons Europees onderzoeksproject. Zij discussieerde in het Engels in een focusgroep met lerarenopleiders, professoren, pedagogische begeleiders... Dat is natuurlijk niet weggelegd voor alle studenten, maar het feit dat die kans bij ons bestaat, vinden wij wel heel belangrijk."

Verrijking

"Kortom, wij zijn ervan overtuigd dat het onderzoek dat we hier op de hogeschool voeren erg relevant is, niet alleen voor onze lerarenopleiding, maar ook voor de mensen die dagelijks in de praktijk staan. Het is ook een verrijking voor het onderzoek dat aan universiteiten gevoerd wordt. Ondanks de werkpunten, die momenteel overbelicht worden in de media, gebeurt er in de lerarenopleidingen van de hogescholen dus ook heel wat vernieuwend werk. Heel wat onderwijsbetrokkenen (studenten, kleuters, docenten, leraren,...) worden er beter van!" ■

n

Noot

1. STEM is de afkorting voor Science Technology Engineering and Mathematics en is de naam van het actieplan van de Vlaamse regering om loopbanen in wiskunde, exacte wetenschappen en techniek te stimuleren.